

Izveštaj o radu na projektu *Nakladnička djelatnost Hrvata u iseljeništvu: Australija i Novi Zeland* za 2018. godinu

Voditeljica projekta: Doc. dr. sc. Ivana Hebrang Grgić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Suradnici: Izv. prof. dr. sc. Ana Barbarić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu); Marko Pavlovski, asistent (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Vanjski suradnici: Dr. sc. Jasna Novak Milić (Macquarie University, Sydney, Australija); Mr. sc. Luka Budak (Macquarie University, Sydney, Australija); Dr. sc. Maja Krtalić (Victoria University of Wellington, Novi Zeland); Dr. sc. Željka Lovrenčić (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu)

Cilj projekta

Cilj projekta bio je istražiti nakladničku djelatnost Hrvata u Australiji i Novom Zelandu te na temelju istraživanja izraditi retrospektivnu bibliografiju periodičkih publikacija (novina i časopisa). Cilj projekta je ostvaren.

Tijek rada na projektu

Rad na projektu obuhvaćao je sljedeće korake:

1. izrada SWOT analize (travanj 2018.)
2. planiranje metodologije (travanj-svibanj 2018.)
3. izrada kriterija odabira građe za bibliografiju (svibanj 2018.)
4. pretraživanje odabranih knjižničnih kataloga (svibanj-rujan 2018.)
5. izrada preliminarnog popisa na temelju pretraživanja knjižničnih kataloga (svibanj-rujan 2018.)
6. odabir i testiranje softvera za unos bibliografskih zapisa (lipanj 2018.)
7. unos bibliografskih zapisa (lipanj-prosinac 2018.)
8. izrada i održavanje mrežnih stranica projekta (listopad 2018.-)
9. odlazak na teren radi prikupljanja dodatnih podataka (studeni 2018.)
10. analiza i unos zapisa o novopronađenim publikacijama (studeni-prosinac 2018.)
11. pisanje radova za časopise i sudjelovanje na konferencijama (listopad 2018.-)

Svaki će korak u nastavku biti detaljnije opisan i obrazložen.

1. SWOT analiza (travanj 2018.)

Radi planiranja rada na projektu izrađena je SWOT analiza (engl. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats – Snage, slabosti, prilike, prijetnje). Analiza je napravljena u suradnji sa svim suradnicima na projektu te su na temelju nje planirane sve aktivnosti unutar jednogodišnjeg trajanja projekta (Tablica 1).

Tablica1. SWOT analiza projekta izrade bibliografije novina i časopisa Hrvata u Australiji i Novom Zelandu

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">- afirmirani znanstvenici kao članovi i suradnici projektnog tima- poznavanje pravila katalogizacije i izrade bibliografskih zapisa- aktivne veze s Hrvatima u Australiji koji se bave nakladništvom- mogućnost korištenja infrastrukture i tehničke podrške pri ustanovama suradnika na projektu- društvena relevantnost teme	<ul style="list-style-type: none">- nedostupnost mrežnih i tiskanih primarnih i sekundarnih izvora potrebnih za izradu bibliografije- visoka cijena terenskog rada koji je nužan za primjenu planirane metodologije- ograničene mogućnosti promocije projekta zbog potencijalno širokih interesnih skupina
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none">- široki krug potencijalno zainteresiranih suradnika iz zajednice- mogućnost potpora- interdisciplinarnost istraživanja- unaprjeđenje međunarodne suradnje stvaranje metodologije i baze podataka za buduća istraživanja	<ul style="list-style-type: none">- mogućnost pojave dodatnih troškova- niske potpore koje se nude na natječajima- potreba prilagodbe softvera za izradu bibliografije specifičnim potrebama- nemogućnost komunikacije s članovima šire zajednice putem informacijsko-komunikacijskih tehnologija

2. Planiranje metodologije (travanj-svibanj 2018.)

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu prikuplja iseljenički tisak u zbirci Inozemna Croatica, ali dostava građe nije osigurana pa na temelju te zbirke nije moguće napraviti sveobuhvatnu analizu stanja. Velike australske i novozelandske knjižnice okupljene su u organizaciju National and States Libraries Australasia (NSLA) koja pomaže u prikupljanju obveznoga primjerka. Međutim, nakladnici hrvatskih publikacija često ne znaju za obavezu dostavljanja obveznog primjerka pa uvidom u fond nacionalnih knjižnica Australije i Novoga Zelanda nije moguće steći uvid u cjelokupnu produkciju hrvatskih iseljenika na tom području. Zbog toga je bilo nužno isplanirati i druge načine prikupljanja podataka o objavljenim periodičkim publikacijama u Australiji i Novom Zelandu.

Proučavanjem prakse i literature povezane sa sličnim projektima, odlučeno je da će metodologija prikupljanja podataka obuhvaćati:

- a) analizu knjižničnih online kataloga hrvatske, australske i novozelandske nacionalne knjižnice
- b) analizu knjižničnih online kataloga drugih knjižnica prema potrebi (većih narodnih knjižnica)
- c) analiza sadržaja do sada objavljenih monografskih publikacija koje se bave Hrvatima u Australiji i Novom Zelandu
- d) analiza sadržaja tekstova u novinama i časopisima koji objavljuju informacije povezane s objavljivanjem hrvatskih novina i časopisa u Australiji i Novom Zelandu
- e) uključivanje zajednice putem hrvatskih klubova i udruga u Australiji i Novom Zelandu radi prikupljanja „sakrivenih“ podataka

3. Izrada kriterija odabira građe za bibliografiju (svibanj 2018.)

Prije početka pretraživanja knjižničnih kataloga i prije izrade bibliografije, detaljno su utvrđeni kriteriji prikupljanja građe. Na temelju analize sličnih projekata, te na temelju preliminarnih pretraživanja, odlučeno je da će se prikupljati podaci o sljedećim vrstama publikacijama:

- a) novine
- b) časopisi
- c) listovi i letci ako su objavljeni s namjerom kontinuiranog izlaženja

Odlučeno je da će se prikupljati podaci o svim publikacijama koje su pokrenuli, uređivali i/ili izdavali Hrvati ili hrvatske organizacije u Australiji i Novom Zelandu u vremenskom razdoblju od dolaska prvih useljenika u 19. stoljeću do danas (sveobuhvatno).

Bibliografija neće biti selektivna, neće se raditi odabir s obzirom na temu, sadržaj, društveni ili politički karakter publikacije.

4. Pretraživanje odabranih knjižničnih kataloga (svibanj-rujan 2018.)

Na temelju izrađenih kriterija prikupljanja, izrađeni su i kriteriji pretraživanja (prema vrsti publikacija, prema predmetnicama i nakladnicima). Pretraženi su svi online katalogi, uključujući i skupne kataloge, koji su dostupni na mrežnim stranicama hrvatske, australske i novozelandske nacionalne knjižnice. Korištene su opcije jednostavnog i složenog pretraživanja, unošena su ograničenja pretraživanja po raznim kriterijima, a nova pretraživanja prilagođavana su i produbljivana na temelju podataka dobivenih prethodim pretraživanjima (npr. dodavanjem novih predmetnica, kombiniranjem raznih kriterija pretraživanja isl.). Uspoređivani su zapisi za iste publikacije pronađeni u više knjižničnih kataloga, bilježeni su podaci o fondu i eventualnim razlikama u podacima o odgovornosti.

5. Izrada preliminarnog popisa na temelju pretraživanja knjižničnih kataloga (svibanj-rujan 2018.)

Na temelju pretraživanja knjižničnih kataloga izrađivao se preliminarni popis podijeljen u dva dijela: periodičke publikacije objavljene na području Australije i periodičke publikacije objavljene na području Novoga Zelanda. Preliminarni popisi sadržavali su naslove te podatke o nakladniku, uredniku (ili urednicima) i razdoblju objavljivanja ako su ti podaci bili dostupni. Detaljniji podaci (npr. o jeziku publikacije, o promjenama naslova, o fondu idr.) unosit će se u odabrani softver prilikom izrade bibliografskih zapisa.

6. Odabir i testiranje softvera za unos bibliografskih zapisa (lipanj 2018.)

Namjera je bila za izradu bibliografije koristiti knjižnični softver koji omogućava unos i prikaz u formatima ISBD i UNIMARC

Budući da se u knjižnici Filozofskog fakulteta koristi knjižnični softver Koha, u dogovoru s osobljem knjižnice dobiveni su pristupni podaci kako bi se softver mogao testirati za potrebe projekta. Napravljeni su probni unosi na temelju kojih je odlučeno da će se za izradu bibliografije koristiti taj softver. Dogovorena je tehnička podrška s osobljem knjižnice Filozofskog fakulteta.

7. Unos bibliografskih zapisa (lipanj-prosinac 2018.)

Dio bibliografskih zapisa koji su pronađeni u online katalogima Nacionalne i sveučilišne u Zagrebu i Nacionalne knjižnice Australije preuzet je uz pomoć protokola z39.50. Ti su zapisi prilagođeni (npr. prijevod napomena) i ispravljeni te nadopunjeni u poljima koja su to zahtijevala. Dio bibliografskih zapisa, za publikacije koje nisu pronađene u navedenim knjižnicama, je izrađen za potrebe bibliografija.

8. Izrada i održavanje mrežnih stranica projekta (listopad 2018.-)

U listopadu 2018. dobiveni su pristupni podaci i administratorske ovlasti za uređivanje mrežnih stranica projekta na poslužitelju Filozofskog fakulteta. Naziv stranice je HIT : hrvatski iseljenički tisak, a adresa je <https://hit.ffzg.unizg.hr>. Naziv je odabran tako da bude općenit kako bi u budućnosti postojala mogućnost dodavanja mrežnih stranica i za nastavak projekta, tj. za projekte koji će obuhvaćati i drugu vrstu građe (ne samo periodičke publikacije) pa i druga područja (ne samo Australiju i Novi Zeland). Stranice su izrađene u programu Wordpress. U glavnom izborniku su sljedeće stranice:

- a) Naslovnica
- b) O projektu
- c) Bibliografije

d) Objave

e) Suradnici

f) Odabrane novine

Na *Naslovnici* je objavljena kratka informacija o projektu.

U izborniku *O projektu* objavljen je detaljniji opis projekta na hrvatskom i engleskom jeziku, a u podizborniku su dostupni i dokumenti vezani uz projekt (plan projekta, a po završetku će biti dostupan i izvještaj o radu na projektu).

U izborniku *Bibliografije* četiri su podizbornika. U prvom je poveznica na bibliografiju serijskih publikacija u Australiji (verzija u Kohi koja je pretraživa po raznim kriterijima, dostupni su opširniji podaci poput napomena, a suradnici na projektu ju kontinuirano mijenjaju i nadopunjuju), u drugom je ista bibliografija objavljena kao pdf dokument (statičan dokument koji administrator povremeno generira kako bi odgovarao bibliografiji u Kohi, ali sadrži samo osnovne podatke o publikaciji), u trećem je bibliografija serijskih publikacija objavljenih u Novom Zelandu (verzija u Kohi), a u četvrtom ista bibliografija objavljena kao pdf dokument.

U podizborniku *Objave* kontinuirano se objavljuju informacije o radu na projektu. Prva objava je objavljena 2. listopada, a do 21. prosinca 2018. objavljeno je 19 objava: Projekt (2. 10. 2018.); Početak rada na projektu (5. 10. 2018.); Objavljena prva verzija bibliografije: Australija (30. 10. 2018.); Radni sastanak u Zagrebu (6. 11. 2018.); Objavljena prva verzija bibliografije: Novi Zeland (9. 11. 2018.); Sastanak u Generalnom konzulatu RH u Sydneyju (12. 11. 2018.); Sastanci u Veleposlanstvu RH u Australiji (13. 11. 2018.); Hrvatski arhiv Australije (14. 11. 2018.); Sveučilište Macquarie (15. 11. 2018.); Radijska emisija na SBS-u (16. 11. 2018.); Susret suradnica na projektu (17. 11. 2018.); Sastanci u Wellingtonu (20. 11. 2018.); U potrazi za Bratskom slogom (22. 11. 2018.); Zora u Aucklandu (24. 11. 2018.); Napredak u Auckland Public Library (25. 11. 2018.); Knjižnica u Auckland War Memorial Museum (26. 11. 2018.); SBS i Domovina (28. 11. 2018.); Novosti Dalmatinskog kulturnog društva (18. 12. 2018.) i Započela izrada zapisa za novopronađene zapise (21. 12. 2018.).

U izborniku *Suradnici* navedeni su svi suradnici s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i iz drugih ustanova u Hrvatskoj, Australiji i Novom Zelandu. Objavljeni su podaci za kontakt sa svakim suradnikom te poveznice na mrežne stranice s detaljnijim informacijama o suradnicima.

U izborniku *Odabrane novine* planiraju se objavljivati kraći tekstovi o nekim od istraženih novina. Do kraja 2018. godine objavljeni su tekstovi o novinama *Zora*, *Bratska sloga*, *Dom i svijet*, *Borba* i *Napredak*. Tekstovi uključuju i slike i poveznice na dodatne izvore. Za novine *Bratska sloga* objavljena su cjelovita prva dva broja novina. Te novine nisu dostupne u hrvatskim knjižnicama, a digitalne preslike napravljene su s mikrofilma koji se čuva u knjižnici Alexander Turnbull Library koja je dio National Library of New Zealand u Wellingtonu. Za novine *Napredak* napravljena je virtualna izložba s odabranim tekstovima iz novina.

9. Odlazak na teren radi prikupljanja dodatnih podataka (studeni 2018.)

Za prikupljanje podataka bio je nužan odlazak na teren. U knjižnicama se ne čuvaju sve novine koje zadovoljavaju kriterije bibliografije pa je nužno bilo ostvariti kontakte s hrvatskim udrugama, organizacijama i institucijama u Australiji i Novom Zelandu. Zbog financijskih i organizacijskih razloga nije bilo moguće obići sve relevantne ustanove pa je odlučeno da će se posjetiti dva grada u Australiji (Sydney i Canberra) i dva u Novom Zelandu (Wellington i Auckland) u kojima je nakladnička aktivnost bila najizraženija i u kojima ima najviše ustanova i pojedinaca koji mogu pomoći u prikupljanju podataka. Boravak je trajao od 12. 11. do 27. 11. 2018. i održano je 15 aktivnosti:

- sastanak s generalnim konzulom RH u Sydneyju radi dogovora o promociji projekta i o kontaktima s hrvatskim klubovima u Sydneyju (12. 11. 2018.)
- sastanak s Hrvatima zaposlenicima na University of Sydney radi dogovora o mogućoj suradnji na prikupljanju podataka (12. 11. 2018.)
- sastanak s veleposlanicom RH i djelatnicima veleposlanstva u Canberri u vezi suradnje s hrvatskom zajednicom u cijeloj Australiji (13. 11. 2018.)
- sastanak s Hrvatima u Canberri koji su kao autori ili urednici sudjelovali u izdavanju knjiga i časopisa (13. 11. 2018.)
- sastanak s djelatnicima i suradnicima Hrvatskog arhiva Australije u Sydneyju radi prikupljanja podataka o naslovima koji nisu pronađeni pregledavanjem knjižničnih kataloga te radi prikupljanja informacija o načinu objavljivanja i uređivanja pojedinih publikacija (14. 11. 2018.)
- sastanak s djelatnicima i suradnicima na Macquarie University u vezi prikupljanja podataka o novinama koje su izlazile 1930-ih godina (15. 11. 2018.)
- snimanje radijske emisije (intervjua) o projektu za hrvatski program radija SBS u Sydneyju (16. 11. 2018.)
- okupljanje i radni sastanak tri suradnice na projektu iz sve tri države radi koordiniranja daljnjeg rada na projektu (17. 11. 2018.)
- sastanak s djelatnicima School of Information Management na Victoria University of Wellington (19. 11. 2018.)
- sastanak s članicama upravnog odbora Hrvatskog kulturnog društva u Wellingtonu (20. 11. 2018.)
- istraživanje u Alexander Turnbull Library u Wellingtonu i izrada digitalnih preslika pronađenih novina (22. 11. 2018.)
- posjet Dalmatinskom kulturnom društvu u Aucklandu i istraživanje u arhivu, knjižnici i muzeju (24. 11. 2018.)
- posjet Hrvatskom kulturnom društvu u Aucklandu i istraživanje u arhivu (24. 11. 2018.)
- istraživanje u Auckland Public Library i izrada digitalnih preslika pronađenih novina (25. 11. 2018.)
- istraživanje u knjižnici u Auckland War Memorial Museum i izrada digitalnih preslika (26. 11. 2018.)

Tijekom posjeta prikupljeni su vrijedni podaci o publikacijama koje se ne čuvaju u nacionalnim knjižnicama i ostvareni su kontakti s osobama koje imaju vrijedna saznanja o nakladničkoj djelatnosti Hrvata u Australiji i u Novom Zelandu. Osim prikupljanja podataka za projekt koji je u tijeku, u razgovorima su stvoreni temelji za daljnju suradnju na planiranom projektu izrade

bibliografije knjiga objavljenih u Australiji i Novom Zelandu. Rezultat prikupljanja podataka na terenu su 37 novopronađenih naslova u Australiji i 3 novopronađena naslova u Novom Zelandu.

10. Analiza i unos zapisa o novopronađenim publikacijama (studeni-prosinac 2018.)

Novopronađeni naslovi uspoređeni su s postojećom bibliografijom te su ponovo pretraženi katalozi nacionalnih knjižnica kako bi se utvrdilo ne postoje li ipak ti zapisi, a da zbog pogrešnih kriterija pretraživanja ili zbog pogrešaka u zapisima nisu pronađeni ranijim pretraživanjima. Niti jedan novootkriveni naslov nije pronađen u pretraživanim katalozima knjižnica. Većina tih naslova su listovi umnožavani šapirografiranjem koji se čuvaju u arhivima hrvatskih društava i ustanova u Australiji i Novom Zelandu. Česti su isti naslovi različitih publikacija zbog čega su podaci u literaturi o nekim naslovima pogrešni (primjerice, postojale su tri različite publikacije u Australiji koje su imale naslov Hrvat, objavljujane su u različitim gradovima, različiti su bili izdavači, različita razdoblja izlaženja, ali u literaturi su ponekad smatrani istim naslovom). Zapisi o novim publikacijama izrađeni su na temelju uvida u same publikacije ili, češće, na temelju internih popisa koji su prikupljeni u pismohranama hrvatskih udruga te na temelju podataka iz literature. Za poneke naslove poznat je samo podatak o naslovu, a za poneke niti taj podatak nije siguran, npr. ako se informacija o naslovu temelji na internom popisu koji nije izrađivao informacijski stručnjak pa je naslov naveden nedosljedno ili skraćeno (npr. Glasnik bl. Nikole Tavelića ili Glasnik blaženog Nikole Tavelića). Također za poneke naslove koji se navode u različitim izvorima nije bilo moguće utvrditi radi li se o istoj publikaciji koja je mijenjala urednika ili je riječ o različitim publikacijama (npr. za list Jadran postoje nedosljedni podaci na temelju kojih se može naslutiti da su ipak postojale dvije publikacije s istim naslovom). Od svih novootkrivenih publikacija zanimljivo je izdvojiti dvije. Časopis Dom i svijet izlazio je u Perthu u samo dva broja 1932. godine. Do sada su postojali podaci o tome da je izlazio, ali nije bilo točno poznato u koliko primjeraka i kada je izlazio. Tijekom rada na projektu otkrivena su dva kratka članka u jednim australskim novinama iz tog vremena koje su najavile objavljivanje prvog i zadnjeg (drugog) broja tog časopisa. Druga publikacija je kalendar objavljen u Aucklandu 1914. godine koji se u knjižnici čuva kao dio druge serijske publikacije, a zapravo je posebna publikacija izdana s namjerom da se nastavi izdavati i ubuduće kao godišnjak (što najvjerojatnije ipak nije ostvareno).

Zapisi za većinu novopronađenih naslova rađeni su bez uvida u fizičke primjerke, izvor podataka bili su sekundarni izvori (druge publikacije) ili fragmenti pronađenih publikacija. Zbog toga nije uvijek bilo moguće sa sigurnošću u zapise unijeti podatke o mjestu izdavanja, vremenu i izdavaču, ali ni podatak o jeziku publikacije, pa su korištene kratice prema kataložnim pravilima ISBD-a i PPIAK-a. U napomenama su bilježeni svi detalji kao i nedoumice u vezi publikacija.

11. Pisanje radova za časopise i sudjelovanje na konferencijama (listopad 2018.-)

Tijekom rada na projektu planirane su aktivnosti vezane uz pisanje radova i sudjelovanje na konferencijama. U listopadu su na Skupštini Hrvatskog knjižničarskog društva u sklopu teme o nakladništvu vođeni razgovori o radu na projektu. U tijeku je pisanje članaka za tri znanstvena časopisa, a u 2019. godini planira se sudjelovanju na najmanje dvije konferencije na kojima će biti predstavljen rad na projektu. Postoje i planovi za sudjelovanje na konferencijama u 2020. do kada će se nastojati započeti i rad na drugoj fazi projekta u kojoj se planira izrada bibliografije knjiga koje su napisali, uredili ili objavili Hrvati u Australiji i u Novom Zelandu.

Rad suradnika na projektu

Voditeljica projekta doc. dr. sc. Ivana Hebrang Grgić sudjelovala je u svim fazama projekta: izrada plana, kriterija, testiranje i odabir softvera, pretraživanje knjižničnih kataloga, prikupljanje podataka na terenu, sudjelovanje na konferencijama, unos zapisa, izrada i održavanje mrežne stranice, analiza rezultata, pisanje izvješća, planiranje znanstvenih radova za časopise i za sudjelovanje na konferencijama.

Izv. prof. dr. sc. Ana Barbarić sudjelovala je u gotovo svim fazama projekta, osim u prikupljanju podataka na terenu, (planiranje, izrada kriterija, pretraživanje knjižničnih kataloga, planiranje znanstvenih radova za časopise i za sudjelovanje na konferencijama), a dala je poseban doprinos testiranju knjižničnog softvera, unosu bibliografskih zapisa, prilagođavanju preuzetih zapisa, odabiru kodova i polja za unos metapodataka.

Asistent Marko Pavlovski sudjelovao je u provjeri unesenih bibliografskih zapisa.

Dr. sc. Jasna Novak Milić sa Sveučilišta Macquarie u Sydneyju sudjelovala je u organizaciji posjeta ustanovama u Australiji i snimanju emisije za hrvatski radio na SBS-u

Mr. sc. Luka Budak sa Sveučilišta Macquarie u Sydneyju sudjelovao je u organizaciji posjeta ustanovama i pojedincima u Australiji te je osigurao podatke o časopisu koji uređuje.

Dr. sc. Maja Krtalić (Victoria University of Wellington) organizirala je posjete ustanovama u Wellingtonu te sudjelovala u planiranju istraživanja i pisanja članaka za dva znanstvena časopisa.

Dr. sc. Željka Lovrenčić, voditeljica zbirke Inozemna Croatica u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu osigurala je pristup građi potrebnoj za planiranje i provođenje istraživanja.

Rezultati i doprinos projekta

Projekt je ostvario planirane ciljeve te otvorio mogućnosti za daljnja istraživanja. Rezultati projekta su sljedeći:

1. Izrađene su retrospektivne bibliografije periodičkih publikacija koje su objavljivali i/ili uređivali Hrvati u Australiji i Novom Zelandu od početka useljavanja u 19. stoljeću do danas.
2. Osmišljena je i testirana je metodologija istraživanja i izrade bibliografija iseljeničkog tiska.

3. Odabran je i testiran knjižnični softver za izradu retrospektivne bibliografije iseljeničkog tiska.

4. Ostvareni su kontakti na terenu koji su bitni za prikupljanje podataka za ovaj projekt, ali i za potencijalni nastavak projekta koji bi se bavio izradom bibliografije knjiga. Također, ostvareni kontakti važni su za buduću suradnju u vezi kontinuirane dostave publikacija u Hrvatsku te u vezi digitalizacije novina.

5. Osmišljena je mrežna stranica projekta na kojoj su predstavljene sve aktivnosti i rezultati, a koja se može koristiti i za buduće projekte koji bi uključivali druge vrste građe i obuhvaćali različita geografska područja.